

تورک یوردی

تورک ادبیاقلری مرکزی هیئت طر فندره نشر اولنور.

نومرو ۴

کانون ثانی ۱۳۴۱

جلد ۱

رشیدالدین واری

(ایکنجی ساییدن دوام)

رشید کندیسی یالکز غازان خان طرفدن ۱۳۰۳ سنه سنده اجرا ایدیلش اولان سوریه سفرینی نقل و تصویر ایدرکن ذکر ایتمکده در : بوصیره ده کندیسی عرب لسانده کی محردات و بیاننامالک تسطیری ایچون حکمدار تزدنده بولومقد ایدی . آکلاشیلدیغه کوره ، یالکز بردفقه ۲۰ مارت ۱۳۰۳ ده فرات اوزرنده رجه قصبه سنک محاصره سنده فصاحت و بلاغتی کوسترمک فرصتی بولمشدر ؛ مؤلفک برآز صافیانه ذکر ایتدیکی کبی محصورین بوقادار بلیغ بر تحریراتک مالی بردفقه ده احاطه ایده مدکاری جهته بونی ایجه آکلامق ایچون بر کیجه لک مهلت ایسته مشر و فرداسی کون هدیه لرله برلکده مرخصلر کوندردک تسلیمیت عرض ایتشلردر ؛ برکون صوکراده شهرک اک بوبوک آمرلری و سائر عسکری و ملکی مأمورلر غازان تزدنده کلشار و هر برینه عرب لسانده وثیقلر و یریه رک بونلری موغول قطعاتنه ابراز ایتدکلری تقدیرده هر نوع یاغما و زیانکارلقدن قورتولش اوله جقلری بیلدیرلشدبر . بونک اوزرینه فرات قیلردن غازان ینه کندی ملکه دونمش ایسه ده بوندن پک آز صوکره اردوسی سوریه ده کلی برهزیمته دوجار اولمشدر . رشید کندیسنک بوتون خرچراهلرینک دولت خزینه سندن تسویه ایدیلدیکنی و حتی حکمدارک کندیسنه اصطلل هاوندن برقاطیر هدیه ایتش اولدیغنی خانک برلطف مخصوصی اولق اوزره ذکر وقید ایدیور .

عینی سفر ائتالرنده و برآز دها اول ، مارتک ۳ نجی بازار کونی ، مورخ و صاف هلاکونک معاصرینی اولان جوینی نک تاریخته ذیل اوله رق تألیف ایتش اولدینی آرنی غازان خان ایله ایکی وزیرینه تقدیم ایتک فرصته نائل اولمشدر . بالذات و صافک افاده سنه کوره ، کرک حکمدار و کرک ایکی وزیر کتابی بکشمشدر .

رشید ایسه دها اوزمان ، كرك كندیسی و كرك حکمدارینی تأیید ایدم جك اولان تاریخی اثریله [۱] مشغول بولونویوردی . آکلاشلدیغنه کوره بوایشه ایلک تشبث ، دائما یالکیز کندی ملتک ده کیل عینی زمانده موغوللر حاکمیتندکی دیگر قوملرکده تاریخنه علاقه بسلهین ، غازان خاندن صادر اولمندر . حکمدارک بوفکرینک تحقیق ایله ، آکلاشیلان اوزمن سرایده بوبون علملرده ارباب تلقی اولونان « طیب رشید » مکلف طوئولمشدی . رسمی اوراق حزینه سنده جنکیز خان ایله اسلاف و اخلافنه طاند « آلتون دپتر » دیدکلری موغولجه رسمی وقایعنامهک داغینیق اوراقی محفوظ بولمقده ایدی .

بوندن ماعدا سرایده ۱۲۸۶ ده برچین ایلاچی هیئتیه کوب عجمستانده قالمش اولان امیر پولاد چنکسانک بولونمقده ایدی ؛ بو ذات موغول عنعنه لرینک اک برنجی عارفلرندن عد اولونویوردی ؛ رشید ، کدیسنک افاده سنه نظر آ بر جوق معلوماتی بالذات حکمدارندن آلمش اولوب بوخصوصده خانه یالکیز پولاد تقدم ایتمکده ایمش . طبیعی - ایده بوتون ملتزه منسوب عالمر واردی ؛ رشید بوتلرله ده استشاره ایدم رک کنیدیارندن مملکتلرینک تاریخنه متعلق معلومات آلمشدر .

بلوشه نك همتیله (ص ۱۰۳) بز شیمدی بو اثرک ناصیل وجوده کتیرلیدیکی حقنده معاصرلردن برینک روایتیه مالک بولونویوروز . رشیدک اترینی نظمیه تحویله مأمور اولان شاعر شمس الدین کاشانی شعرنده رشیدک موغوللر تاریخنه اولان مائزمه بی ناصیل طویلادیغنی تعریف ایدیور ؛ پولاد چنکسانک ایله خواجه رشید [۲] پیر و صید کبی برلکده اوطور یورلردی ؛ بختلی امیر تقریر و حکایه ایدیور ، عالم وزیر بوسوزلری تحریر و نقل ایلوردی . رشید دهاها برطاق اهل و قوف تورکلره (موغوللرده تورک دییورلردی) آغیزدن سؤاللر صورویور و نزدلرنده موجود

(۱) - اثره نه وقت ابتدار ایتمش اولدینی حقنده ، بیلدیکمه کوره ، کندیسی طرفندن هیچ بر اید مندرج ده کیلدر . دوسوناک ترجمه سنه کوره (موغوللر تاریخی ، ج : ۱ ، ص : روما ارقای ، ۳۴ و متعاقب) رشیدک مقدمه سنده ، هجری - ۷۰۲ سنه بی - موجود ایمش . حالوکه نه قاتر مه رک نشر ایتدیکی متنده ، نه ده بئم بیلدیکم یازمه لرده بوتاریغ یوقدر .

(۲) [۲] اوزمان بوتون ملکیه مأمورینته « خواجه » دیرلردی .

جزءلری طویلایوردی . بومالزمه یی طویلار کن معینده ایکی کاتب آلمش بولردن
بری فارس دیگری تورکجه کتابته مأمور اولوب هرایکیسی ، اصلاً عجم آیمش
(هر حالده بولردن بری تورک و موغول لسانلرینه واقف اولوب بولردن روایتلر
ترجمه ایدیور . دیگری ده عجم منابعدن معلومات نقل ایدیوردی) ؛ بولره
مکافات اولمق اوزره رشید کندیارنی آلتون وجواهره غرق ایتشدی . ایکی اوج
سنه رشید بوایش ایله مشغول اولمش و بومدت ظرفنده هیچ برکیمسه ایله برباشقه
شی اوزرینه قونوشامشدر . او وقته قادار ایرانده تورک و موغوللر تاریخنه طاق
هیچ برکتاب یوقدی ؛ شیمدی طالعی حکمدار و وزیر زمانده هیچ برکیمسه
هیچ بر زمان تألیف ایتمه مش اولدینی برکتاب میدان کلیوردی .

أولوم غازان خانی آلوب کوتوردیکی زمان (۱۱ شوال ، ۷۰۳ بازار ، ۱۳۰۴
مایس ۱۱) موغوللر تاریخنک مسوده سی حاضر کیدی . کتابک محتویاتی حقده
کورولدیکنه نظر آیدرپی حکمداره معلومات ویریور . غازان خان ده ، ترجمه
معلوم اوله بیلدیکنه کوره ، وزیرک اترندن تماماً ممنون بولونویوردی . شیمدی
اثری متوفانک برای و خلفی « اولجایتو » موغول عنوانی آش اولان سلطان محمد
خدابنده یه اتحاف ایتک ایجاب ایدیوردی . فقط یکی حکمدار کتابک یه
سانی نامنه اتحاف ایدمش قالماسنی و خطبه نک ده کافی السابق بو حکمدارک « عنوانلرله
توشیح » اولونماسنی آرزو ایتشدر .

داها پک کنج اولان سلطان (تولدی ۱۲۸۲ در) بو خصوصده قارداشک
خاطره سنی تبجیل فکرینی تعقیب ایتشدر . فقط غازانک خلافة اولجایتو اسلامتی
قبول ایتمش اولدیغنه رغماً اسکی تیپ بر موغول اوله رق قالمش و ملتک [۱] مشرکاه
اعتقادلرینه ، از جمله متوفانک ترک ایتدیکی اشیارله قارشى خشیت دویغوسنه اشتراک
ایتمکده یولونمشدی . حتی موغوللرجه متوفانک اسمی بیله برمدت ممنوع اوله رق
قالمش و هیچ کیمسه بونی تلفظه جسات ایدمه مشدی . ایشته مؤلفک « جامع
التواریخ » ده دوشروندن دوشری یه غازان خانک وفاتندن بحث ایتدیکی یزدن

ماعدای بوتون عبارتند از حاکم دار حقند بر حیات ایمنی کبی اداره کلام ایتمی و اسم و عنوانه « خلدالله سلطنته » دستوری تردیف ایلمسی کیفیتی بونسله ایضاح اولونه بیلیر .

بلوشه ، سلفری کبی ، غازانک رشیده یالکز موغوللر تاریخنک تألیفی امر ایلدیکنی و آنجق اولجایتونک بوکا برده « بوتون ملترک » یعنی موغوللرله مناسبتده اولان دیگر ملترک تاریخنق علاوه ایتمی تخیل ایلدیکنی فرض ایدیور .

بلوشه نك مطالعه سینه نظراً (ص ۱۵۲) جامع التواریخنده اساس موضوعی موغوللرک تاریخی تشکیل ایتمکده اولوب ، کندیسنه فرض ایتمکده کوره ، بآره اولجایتونک آرزوسی اوزرینه یاییش بوتون « علاوه لر » یالکز اوزمان « ایران اولکسند » یك معروف تاریخ و قایعاملرک آاز چوق مختصر ترجمه لرندن عبارت . در . لکن « رشیدالدین » ک هند ، چین و آوروپا تاریخنه عائد [۱] جمع اهیت و بریدیکی اعتراف ایدیور ، فقط آوروپا تاریخی حقند هیه برشی سوبله میور . ایتمیکی معلومات ایچنده ۱۴ نجی عصرک عجم قارلری ایچون یکی هیه برشی احتوا ایتمدیکی اثبات ایتمک قولای اولماسه کر کدر . فی الواقع بویه برجهان تاریخنک تألیفی فکری اعتراض کوتورمن صورتده یکی رشیدی ، واکر بوفکر اولجایتویه عائد ایسه او حالد بو حکمدارکده قابلیت و مزیتلری اعتباریه برادرندن آشافی قلمسادیغه حکم ایتمک ایجاب ایده جکدر . حالوکه بز اولجایتو زماننده حکومتی باش قوماندانلرک اداره ایتمدیکی ، سلطانک یالکز اولرله علاقه دار اولدیغنی و علملرله مباحثه ایتمیکی زمان بونک یالکز دینی مسائله متعلق اولدیغنی بیلورز .

بوندن ماعدا ، کوره جکمز وجهله ، هندستانه عائد فصلده اثرک بو قسمنک تألیفی تاریخی اوله رق ۷۰۳ هجری سنه سی ذکر اولونویور ؛ اولجایتو ایسه آنجق بویکک صوکنده « بویوک اوردو » ؛ ککش (۲ ذی الحجه) و پاینته (۱۵ نده) داخل اولمشدر . بوکا بناء « جامع التواریخ » ک موغوللر تاریخنق ماعدا اولان قسمنک اولجایتو امریه میدان کتیریلش اولدیغنی موضوعه سنک صوکرده دن اویدورلمش [۱] باشقه بریرده (ص ۹۵) بلوشه هند ، چین و بالخاصه اسماعیلر تاریخنه اولدیقه

اولسی و جامع التواریخ ایلک ذیلی یازان مؤلف بنا کتی نکه ده بوتون اثری غازان خان ایچون یازیلمش اوله رق تلقی ایتمکه خطا ایتمه مش اولسی نمکتدر .
 رشید اثرینی ۷۰۶ شوالنک ۱۰ نجی جمعه کونی (۱۴ نیسان ۱۳۰۷ ده)
 حکمداره تقدیم ایتمش و حقیقه شاهانه برصورتده تلطیف ایدلمشدر . فی الواقع
 بونک ایچون کندیسنه ۵۰ تومان لق (که ۳۷۵۰۰۰ روبله) آچق اکرام اولغش
 اولدینی کبی آریجه ده حکومت ایالتلرنده هر برندن ایکیشر کون احسان اولونمشدر ؛
 و بواها لیس چوق خاص اراضیسندن سنوی ۲۰ تومان (۱۵۰۰۰۰ روبله) قدر
 واردات المشددر .

بومناسبتله ، بو خبری بزه ویرمش اولان عبدالله کاشانی رشید علیهنده آغیر
 براتهام سرد ایدیور : رشید غبرک مساعیسندن بالخاصه عبدالله کاشانیدن استفاده
 ایتمش و « ملعون یهودیلر واسطه سیله » سلطانی املا کندن ایتمش وعینی زمانده
 مؤلفی بر آچق بیله ویرمه مش ! حالبوکه اولجه کندیسنه عطیه یی مناصفه قسیم
 وعدنده بولونمش ایتمش . حکایه سنک صو کنده مؤلف بوتون غبطنی شویتدر .
 دوکمشدر : « ایشی بن یایدم . حالبوکه اقدم کندی نامی آلتنده پارسه یی طویلادی »
 بلوشه کاشانی نک بودعواسی لهنه برصیره دلیللر کیریور و بودعوانک صحنده
 « هیچ بر شبهه قالمادیغنی » اثبات ایدیور (ص ۱۵۱) ؛ حالبوکه کتابک « منم
 ملاحظه لر » قسمنده (ص ۳۹۷) مسئله سنک یکیدن احتمال هیچ کیمسه نک حله
 موفق اوله مایه جنی بر معما « اولدینی آکلاشیلیور - که بوده بلوشه نک کندیسنکده
 باشقه بر یرده [۱] تثبیت ایتدیکی بر واقعه یی خاطر لامسندن نشئت ایدیور . اوده
 « جامع التواریخ » یازمه لرندن برنده مؤلف طرفندن نه کاشانی ونه ده رشیدک دکل
 اوچنجی بر شخصک احمد بخاری اسمنک مذکور بولونمش اولسی کیفیتدر .

[۱] پارس ملی کتبخانه سی فارسی یازمه لری فهرستی ؛ ص ۲۰۴

صوکی وار روسجه دن ناقلی : راعب غلرمی